

GAMINTOJO CIVILINĖ ATSAKOMYBĖ UŽ NETINKAMOS KOKYBĖS PRODUKTAIS PADARYTĄ ŽALĄ: TAIKYMO SĄLYGOS BEI ATLEIDIMO NUO JOS KAI KURIE PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Mantas Ulozas

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4587
Elektroninis paštas mantas.ulozas@gmail.com

Lina Novikovienė

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Verslo teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4525
Elektroninis paštas linan@mruni.eu

Pateikta 2011 m. balandžio 17 d., parengta 2012 m. kovo 2 d.

Anotacija. Straipsnyje analizuojama specifinė civilinės atsakomybės sritis – gamintojo civilinė atsakomybė dėl nekokybiškais produktais padarytos žalos. Atskleidžiamos bendrosios sąlygos, kurių sutapčiai esant gamintojas laikomas atsakingu dėl padarytos žalos. Šių sąlygų turinys atskleidžiamas remiantis tiek Europos Sąjungos, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktais. Straipsnyje taip pat analizuojamos gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygos, išryškinant daugiausiai teisinių diskusijų keliančias problemas, kurių analizei pasi-
telkiama Europos Teisingumo Teismo praktika.

Reikšminiai žodžiai: gamintojas, vartotojas, žalos atlyginimas, civilinė atsakomybė, deliktinė atsakomybė, atleidimas nuo civilinės atsakomybės.

Įvadas

Ekonomikos vystymas, užtikrinant didesnę nacionalinę ir individualią kiekvieno asmens gerovę – visų valstybių pagrindinis tikslas. Atvira ir konkurencinga rinka yra efektyviausias būdas skatinti verslo našumą ir užtikrinti, kad vartotojai įsigytų kokybiškas prekes ir paslaugas¹. Europos Sąjungos vidaus rinkos integracija, prekių ir paslaugų gausa bei įvairovė sudarė puikias galimybes rinktis. Tačiau didelė pasiūla nėra vien tik pozityvus reiškinys. Kiekvieno iš mūsų pasirinkimo laisvę iškreipia nesaugių produktų keliami pavojai, nesąžininga prekyba, netinkamos kokybės paslaugos ir pan. Todėl gamintojo atsakomybės už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą institutas laikomas vienos iš svarbių vartotojų teisių – teisės į saugumą – užtikrinimo garantu.

Kita vertus, pažeistos vartotojo teisės turi būti ginamos laikantis *restitutio in integrum* principo, o tais atvejais, kai vartotojas patiria nuostolių, kurių nekompensuoja Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau – LR CK) įtvirtinti pirkėjų teisių gynimo būdai (LR CK 6.363 straipsnio 4 ir 8 d.), vartotojas turi teisę į kitus civilinių teisių gynimo būdus². Vienas tokių būdų – vartotojo teisė išieškoti patirtą žalą.

Pabrėžtina, kad civilinės atsakomybės taikymas už netinkamos kokybės gaminiais padarytą žalą daro įtaką ir gamintojo ekonominiams interesams. Intensyvios konkurencijos sąlygomis ne visi gamintojai sugeba į rinką pateikti saugų produktą ar paslaugą. Savo ruožtu, dėl praėjusiam amžiuje įvykusių didelių politinių, socialinių ir ekonominių pokyčių žmonės juos užklopusias nesėkmes priima ne kaip likimą, o ieško kaltų, kurie atlygintų jų patirtus nuostolius³. Todėl vartotojai vis dažniau ir aktyviau imasi teisinių priemonių, siekdami, kad netinkamos kokybės produktu ar paslauga jiems padaryta žala būtų atlyginta. Pareiga prisiimti tokių nuostolių, kylančių dabartiniame moderniam ir mechanizuotame masinės produkcijos pasaulyje, atlyginimą tenka būtent produkto gamintojui ar paslaugos teikėjui⁴.

Nors žalos, padarytos netinkamos kokybės produktu, atlyginimo institutas yra skiriamas nukentėjusių asmenų teisių apsaugai ir gynimui, vis dėlto šiuose teisiniuose santykiuose dalyvaujantys verslo subjektai (gamintojai ar paslaugų teikėjai) turi ne tik imperatyvias pareigas, tačiau ir teisę būti atleisti nuo civilinės atsakomybės. Todėl šiame straipsnyje keliamas *tikslas* – išanalizuoti esmines gamintojo civilinės atsakomybės dėl netinkamos kokybės produktu padarytos žalos kilimo sąlygas, taip pat atvejus, kada gamintojas yra atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės, ir šių sąlygų tarpusavio santykį.

Siekiant užsibrėžto tikslo formuluojami šie uždaviniai:

-
- 1 Novikoviėnė, L. Theoretical and Practical Issues of Consumer's Conception. *Jurisprudencija*. 2010, 4(122): 279.
 - 2 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-06-28 apžvalga Nr. AC-33-1. *Vartotojų teisių apsauga vartojimo sūrtartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga. Teismų praktika*. 2010, Nr. 33.
 - 3 Spuhler, J. Liability and liability insurance: yesterday – today – tomorrow [interaktyvus]. *Swiss Re*. 2001, p. 5 [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.swissre.com/resources/78696680455c45f5b736bf80a45d76a0-Haftpf_und_Haftpf-Vers_en.pdf>.
 - 4 Fairgrieve, D. *Product liability in comparative perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005, p. 155.

- atlikti gamintojo civilinės atsakomybės kilimo bendrų sąlygų analizę;
- išanalizuoti bendrąsias gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygas;
- išnagrinėti ir įvertinti Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT) praktiką bylose dėl gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės.

Pagrindinis šio tyrimo *objektas* – gamintojo deliktinė civilinė atsakomybė ir atleidimo nuo jos pagrindai.

Tyrimo metodai: straipsnis parengtas taikant mokslinės literatūros sisteminės ir lyginamosios analizės ir dokumentų analizės metodus.

Gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą klausimas Lietuvos teisės doktrinoje nėra plačiai analizuotas. Bene daugiausiai dėmesio šiam klausimui skiria V. Mikelėnas⁵, A. Norkūnas⁶. Iš užsienio autorių aktualius mūsų temai klausimus nagrinėjo D. Fairgrieve⁷, C. von Baras ir autorių kolektyvas⁸, F. D. Busnelli⁹. Aktualūs yra ir vienos iš didžiausių pasaulio draudimo kompanijų, Šveicarijos įmonės „Swiss Re“ leidžiami teisiniai leidiniai¹⁰.

1. Gamintojo atsakomybės dėl netinkamos kokybės produkto padarytos žalos bendrosios sąlygos

Civilinė atsakomybė, kaip ją apibrėžia LR CK 6.245 straipsnis, – tai turtinė prievolė, kurios viena šalis turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius (žalą) ar sumokėti netesības (baudą, delspinigius), o kita šalis privalo atlyginti padarytus nuostolius (žalą) ar sumokėti netesības (baudą, delspinigius). Civilinės atsakomybės taikymas konkrečiu žalos padarymo atveju priklauso ne tik nuo to, ar bus nustatytos civilinės atsakomybės sąlygos (pagrindai). Net ir nustačius reikiamus civilinei atsakomybei kilti pagrindus, būtina patikrinti, ar nėra faktų, dėl kurių skolininko civilinė atsakomybė negalima. Tai aktualu ir analizuojamo klausimo atveju. Todėl siekiant tinkamai atskleisti gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės institutą, būtina išanalizuoti ir atvejus, kada gamintojo atsakomybė kyla, ir kokios yra pagrindinės jos kilimo sąlygos. Apie atsakomybę už žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkcijos ir paslaugų, Europos Sąjungoje dažniausiai diskutuojama vartotojų teisių gynimo kontekste¹¹. Vartotojai yra ypatingi ci-

5 Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.

6 Norkūnas, A. Vartotojų teisių dėl žalos, padarytos nekokybiškais produktais, gynimo pokyčiai Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. *Jurisprudencija*. 2006, 2(80): 73–79.

7 Fairgrieve, D., *supra* note 4.

8 Bar, Ch. von *The limits of liability: keeping the floodgates shut*. The Hague, London, Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1996; Bar, Ch. von *The limits of expanding liability: eight fundamental cases in a comparative perspective*. The Hague, London, Boston (Mass.): Kluwer Law International, 1998.

9 Busnelli, F. D. *Unification of tort law: strict liability*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002.

10 Product liability for US exports [interaktyvus]. *Swiss Re*. 1999 [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.swissre.com/resources/0bc0e280455c7e56ba9cba80a45d76a0-productsus_eng.Paras.0005.File.pdf>.

11 Norkūnas, A.; Selelionytė-Drukeitinienė, S. *Civilinės atsakomybės praktikumas*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2008, p. 119.

vilinių teisinių santykių subjektai, kuriems reikalinga didesnė teisių apsauga, todėl jiems būtinos specialios teisės normos, įtvirtinančios žalos atlyginimo galimybę.

Reikėtų paminėti, kad vartotojo teisės į žalos atlyginimą bei gamintojo atsakomybės už netinkamos kokybės produktais padarytą žalą užuomazgos įžvelgiamos jau 1977 m. sausio 27 d. priimtoje Europos Tarybos konvencijoje „Dėl civilinės atsakomybės už žalą, padarytą sveikatos sužalojimu ar gyvybės atėmimu vartojant netinkamos kokybės produktus“. Nors ir nebuvo priimta, ji davė pradžią šios atsakomybės rūšies vystymuisi, nustatė pagrindus svarbiausiam šioje srityje Europos Sąjungos dokumentui – 1985 m. direktyvai Nr. 85/374/EEB „Dėl valstybių – Bendrijos narių – įstatymų ir kitokių aktų, reguliuojančių atsakomybę už defektyvius produktus, unifikavimo“¹² (toliau – Direktyva 85/374/EEB).

Pagrindiniai Direktyvos 85/374/EEB tikslai ir priežastys, kodėl ji buvo priimta, įtvirtinti preambuleje, tai: siekis padidinti vartotojų teisių apsaugą ir garantuoti laisvą prekių judėjimą, vienodas konkurencijos sąlygas visoje ES teritorijoje; panaikinti egzistuojančius skirtumus, galinčius iškreipti konkurenciją; užtikrinti laisvą prekių judėjimą bendrojoje rinkoje ir vienodą vartotojų apsaugos lygį.

Vertėtų paminėti, kad Lietuvoje nėra senų žalos atlyginimo vartotojams tradicijų. Tokia vartotojų teisė buvo įtvirtinta tik 2001 m. liepos 1 d. įsigaliojusiam LR CK. Jo 6.299 straipsnio 1 d. numatė, kad „Gamintojas ar paslaugų teikėjas privalo atlyginti dėl netinkamos kokybės produktų ar netinkamos kokybės paslaugų atsiradusią žalą.“ Kai kurios vartotojų teisės buvo įtvirtintos ir Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatyme. Jo 3 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta, kad „Vartotojai turi teisę į pažeistų teisių gynimą ir į turtinės ir neturtinės žalos (nuostolių) atlyginimą.“

Žalos, padarytos netinkamos kokybės produktu ar paslauga, institutas, kaip ir kiti deliktai, yra laikomas nesutartine prievole tarp atsakingo už žalą asmens ir nukentėjusiojo. Šios prievolės šalys yra:

- a) asmuo, turintis pareigą atlyginti žalą, – gamintojas ar paslaugų teikėjas (juo gali būti tiek fizinis, tiek juridinis asmuo), t. y. skolininkas;
- b) nukentėjusysis – vartotojas, patyręs žalą dėl netinkamos kokybės produkto (paslaugos), t. y. ne tik asmuo, kuris tiesiogiai sudarė vartojimo pirkimo-pardavimo sutartį, bet ir kiti fiziniai asmenys, kurie naudojo produktą (paslauga) arba kuriems produktas (paslauga) padarė žalą, t. y. kreditoriai. Taigi subjektų ratas gali būti labai platus. Tačiau būtina pabrėžti, kad produktas (paslauga) turi būti įsigijami vartojimo, o ne verslo tikslais (LR CK 6.292 straipsnio 5 d.).

Kaip nurodyta LR CK 6.295 straipsnyje, žala, padaryta netinkamos kokybės produktu ar paslauga, yra specialusis deliktas – jai kilti nėra būtina skolininko kaltė. Kai produktas (paslauga) įsigijami asmeniniams poreikiams tenkinti, būtinos sąlygos gamintojo (paslaugos teikėjo) civilinei atsakomybei kilti yra šios: žala, neteisėti veiksmai (produktas yra netinkamos kokybės), priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (tarp netinkamos kokybės ir nuostolių). Viena iš teorijų, paaiškinančių, kodėl produktu

12 Directive 85/374/EEC on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the member states concerning liability for defective products. *Official Journal*. 1985 L 210/29.

(paslauga) padaryta žala yra priskiriama atsakomybės be kaltės institutui, yra vadinamoji „gilios kišenės“ doktrina. Ji reiškia, kad asmeniui verčiantis tam tikra pavojinga, tačiau pelninga veikla, asmuo iš šios veiklos gaunamo pelno privalo atlyginti aplinkiniams (reikėtų suprasti – visuomenei) jo veiklos sukeltą žalą¹³. Vartotojas yra laikomas silpnesne civilinių santykių šalimi, todėl jam suteikiama platesnė apsauga, galimybė gauti žalos atlyginimą specialiojo delikto pagrindu, o kai civilinėje apyvartoje dalyvauja du verslu užsiimančiosios subjektais, jie laikomi lygiais, todėl ir savo teises ginti jie privalo bendraisiais pagrindais. Be abejo, vienas iš Europos Sąjungos politikos tikslų, įtvirtintas dar Maastrichto sutartyje¹⁴, – vartotojų teisių apsauga. Siekiant stiprinti Europos Sąjungos vartotojų teises, apsaugoti nuo galimos nesaugiais produktais keliamos grėsmės, jiems suteikta teisė gauti žalos atlyginimą pasitelkiant atsakomybės be kaltės institutą.

Pažymėtina, kad Lietuvoje, skirtingai nei ES ir daugelyje kitų užsienio valstybių, griežtos atsakomybės sąlygas numato ne tik produktų gamintojui ar pardavėjui, bet ir paslaugų teikėjui. Mūsų nuomone, faktas, kad įstatymų leidėjas sulyginą šias sąvokas, yra racionalus sprendimas – taip užtikrinama platesnė vartotojų apsauga ir suteikiama galimybė efektyviau ginti savo teises. Taip pat eliminuojami atvejai, kai gali būti ginčijamas ne pats produkto ar paslaugos nekokybiškumas, o ginčas kyla dėl to, ar žala padaryta netinkamos kokybės produktu, ar paslauga¹⁵.

LR CK 6.292 straipsnis numato, kad gamintojas ir paslaugų teikėjas privalo atlyginti dėl netinkamos kokybės produkto ar paslaugos atsiradusią žalą. Svarbu išsiaiškinti, ką šio straipsnio prasme apima sąvoka „gamintojas“. Taigi, gamintoju laikomas galutinio produkto, produkto dalies arba žaliavų gamintojas, paslaugų teikėjas ar kitas asmuo, kuris pažymėdamas produktą (paslaugas) savo vardu, prekės ženklu ar kitu skiriamuoju žymeniu save nurodo kaip gamintoją (paslaugų teikėją) (LR CK 6.292 straipsnio 2 dalis). Remdamiesi šia LR CK nuostata, galime teigti, kad netinkamos kokybės produktu (paslauga) padarytą žalą nebūtinai atlygina asmuo, kuris pagamino prekę, atsakomybė šiuo atveju gali tekti ir asmeniui, kuris save pristato kaip gamintoją ar paslaugų teikėją. Manome, kad toks reglamentavimas naudingas šiais aspektais:

- a) tai sumažina galimybes asmeniui vengti atsakomybės bandant žalos atlyginimo pareigą priskirti kitam gamintojui, nors jis pats gauna pajamas produktą (paslaugą) pristatydamas kaip savo ir taip pagrįstai leisdamas tikėtis vartotojui atitinkamos tam prekės ženklu būdingos kokybės¹⁶;
- b) ženklindamas gaminį ar paslaugą savo prekės ženklu, asmuo turi prisiimti atsakomybę už galimus defektus ir kartu dėti visas pastangas užtikrinti tinkamą

13 Mikelėnas, V., *supra* note 5, p. 229.

14 1992 m. Maastrichto sutartimi išskiriama sutarties XI dalis „Vartotojų apsauga“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/dat/11992M/htm/11992M.html>>.

15 Pvz., asmuo nusiperka vandens šildymo katilą iš pardavėjo, o pats pardavėjas taip pat teikia produkto sumontavimo paslaugas. Po kelių savaičių iš šildymo katilo pradeda tekėti vanduo ir užlieja kaimynus. Šiuo atveju nėra svarbu, ar žala kilo dėl nekokybiško produkto (šildymo katilo), ar dėl nekokybiškos paslaugos (jo sumontavimo). Jei į specialųjį deliktą būtų įtraukta tik produktu padaryta žala, iškiltų labai reali ginčo situacija dėl veiklos priskyrimo specialiajam deliktui ar bendrosioms nuostatom.

16 Pvz., „Tissot“ pirktų laikrodžius iš vietinių gamintojų ir juos žymėtų savo prekės ženklu – taip vartotojas pirksdamas laikrodį pagrįstai tikėtusi „Tissot“ būdingos kokybės.

kokybę, atlikti įvairius bandymus, įvesti kokybės tikrinimo kontrolę ir pan., o to nepadaręs arba padaręs nepakankamai – atlyginti padarytą žalą.

Kiekvienas asmuo, kuris dėl savo verslo importuoja į Europos ekonominės erdvės valstybių teritoriją netinkamos kokybės produktą turėdamas tikslą jį parduoti, išnuomoti ar kitaip paskirstyti, atsako kaip gamintojas (LR CK 6.292 straipsnio 3 dalis). Įtvirtinta nuostata gina vartotojų teises tais atvejais, kai tikrąjį gamintoją, esantį ne Europos ekonominėje erdvėje, yra labai sunku surasti. Itin daug prekių yra importuojama iš ne Europos Sąjungos erdvėje esančių šalių (pvz., Kinijos, Indijos), kur gamintojai skaičiuojami dešimtimis tūkstančių, ir vien susisiekti su produkto gamintoju, jeigu jį iš viso pavyktų rasti, užtruktų nepaprastai ilgai, o galimybės gauti žalos atlyginimą yra minimalios. Taigi šia LR CK nuostata yra ginamos vartotojų teisės gauti teisingą ir pagrįstą žalos atlyginimą, o kartu importuotojui nustatoma pareiga savo partneriu pasirinkti tokį gamintoją, kurio prekės būtų tinkamos kokybės, arba pačiam itin atidžiai tikrinti perkamų prekių kokybę. Tiesa, pats faktas, kad importuotojas skyrė daug dėmesio importuojamų produktų kokybės tikrinimui, tačiau nepaisant to į apyvartą pateko netinkamos kokybės produktas ir padarė žalą vartotojui, įtakos importuotojo civilinės atsakomybės kilimui neturės. Taip pat reikia prisiminti, kad vienas iš Europos Sąjungos tikslų yra bendros rinkos sukūrimas ir jos apsauga, kaip ir buvo nurodyta Europos Bendrijos steigimo sutartyje¹⁷, taigi šia nuostata sukuriama realios galimybės sukurti tokią bendrą rinką, kurioje vartotojas gali jaustis kiek įmanoma saugesnis dėl grėsmės patirti žalą arba, ją patyręs, gauti tinkamą žalos atlyginimą.

Svarbios ir LR CK 6.292 straipsnio 4 dalyje numatytos nuostatos, leidžiančios atsakingu už žalą asmeniu laikyti kiekvieną produktą realizavusį asmenį, jeigu produkto gamintojo neįmanoma nustatyti, išskyrus atvejus, kai jis per protingą terminą praneša nukentėjusiam asmeniui apie produkto gamintoją arba apie produktą patiekusį asmenį. Taip įstatymų leidejas eliminuoja situacijas, kai žala būna padaroma, tačiau atsakingu už šią žalą asmenų nėra, motyvuojant, jog nėra žinomas gamintojas. Tokiu atveju pareiga atlyginti žalą tenka asmeniui, realizavusiam produktą, nes tai darydamas jis turėjo įsitikinti tinkama produkto kokybe. Ši taisyklė taikoma ir tais atvejais, kai produktas buvo importuotas nenurodant gamintojo, nors jo gamintojas žinomas.

Sprendžiant gamintojo civilinės atsakomybės už netinkamo produkto padarytą žalą taikymo klausimą, objektyviai būtina atskleisti ir nustatyti, kas yra laikoma „produktu“ ir sąvokos „netinkama produkto kokybė“ turinį.

Pati produkto sąvoka pateikiama LR CK 6.293 straipsnio 1 dalyje. Čia teigiama, kad „kiekvienas kilnojamas daiktas (turtas), įskaitant pirminius žemės ūkio produktus ir žvėrieną (paukštieną), taip pat kilnojamąjį daiktą (turtą), kuris įeina į kitą kilnojamąjį ar nekilnojamąjį daiktą. Produktu laikoma ir elektros energija“.

Visi produktai (gaminiai) turi atitikti kokybės ir saugumo reikalavimus – nesilaikant šių reikalavimų, galimi vartotojų teisių pažeidimai, už kuriuos prekių gamintojai, platintojai ir paslaugų teikėjai privalo atsakyti teisės aktų nustatyta tvarka. Gaminy

17 Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.

laikomas kokybišku, jeigu jis atitinka konkrečių gaminių kokybę nustatančių dokumentų reikalavimus ir yra tinkamas naudoti tam, kam jis paprastai naudojamas¹⁸. Taigi, tinkama produkto (paslaugos) kokybė yra tokia, kuri atitinka teisės aktuose nustatytus reikalavimus ir nedaro žalos vartotojų sveikatai, gyvybei ar turtui. Prekės ar paslaugos nekokybiškumas kartu reiškia, kad gamintojo veikla yra neteisėta¹⁹.

Nagrinėjamo klausimo kontekste yra svarbios *saugaus gaminio* ir *saugios paslaugos* sąvokos. Šios sąvokos nėra apibrėžiamos LR CK, tačiau jų aktualumas pasireiškia nagrinėjant klausimus dėl netinkamos kokybės gaminio ar paslaugos. Akivaizdu, jog jeigu produktas ar paslauga yra nesaugūs, tai jie negali būti laikomi kokybiškais ir tokių produktų padaryta žala vartotojams kelia atsakomybės gamintojui ar paslaugos teikėjui klausimą. Šios sąvokos yra pateikiamos Produktų saugos įstatyme²⁰. Šio įstatymo 5 straipsnyje nurodoma, kad saugiu gaminiu laikomas bet koks gaminy, kurio naudojimas įprastomis, gamintojo nustatytomis ar galimomis iš anksto pagrįstai numatyti vartojimo sąlygomis, įskaitant ilgalaikį naudojimą, taip pat surinkimo, įrengimo bei priežiūros naudojant reikalavimus, nesukelia jokios rizikos arba kelia vartotojų gyvybei ir sveikatai tik minimalią riziką, kuri yra suderinama su gaminio vartojimu ir laikoma priimtina bei atitinkančia aukštą vartotojų saugos ir sveikatos apsaugos lygį, ypač atkreipiant dėmesį į:

- a) gaminio parametrus, jo sandarą, pakuotę, surinkimo ir naudojimo tvarką, priežiūrą naudojant;
- b) poveikį kitiems gaminiams, jei yra pagrindas numatyti, kad jis bus naudojamas su kitais gaminiams;
- c) gaminio pateikimą vartotojui, ženklumą, įspėjimus, užrašus ant gaminio ar pakuotės, naudojimo ir sunaikinimo po naudojimo instrukciją ir kitą gamintojo pateikiamą informaciją;
- d) vartotojų grupes, ypač vaikus ir pagyvenusius žmones, kuriems gaminio vartojimas gali sukelti didesnę riziką.

Pareiga įvertinti, ar produktas yra saugus, tenka valstybės institucijoms²¹, o jeigu šios negali to įvertinti, turi būti atliekama valstybinė produktų saugos ekspertizė. Tačiau faktas, kad buvo atlikta produkto ekspertizė ir atitinkamas ekspertas nustatė, kad produktas yra saugus, tačiau jis vis tiek padarė žalą vartotojo turtui, sveikatai ar gyvybei, negali būti pagrindas atleisti gamintoją nuo atsakomybės.

18 Pvz., visi Lietuvoje gaminami tekstilės gaminiai turi atitikti Lietuvos higienos normą HN 36:2002 „Draudžiamos ir ribojamos medžiagos“ reikalavimus, kuriais yra reglamentuojamas kenksmingų cheminių medžiagų naudojimas tekstilės medžiagose.

19 Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė*. I tomas. Vilnius: Justitia, 2003, p. 406.

20 Produktų saugos įstatymo 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 21, 23, 24, 25 straipsnių, ketvirtojo skirsnio pavadinimo pakeitimo bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 25-757.

21 Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba – atsakinga už maisto produktų kontrolę; Valstybinė ne maisto produktų inspekcija prie Ūkio ministerijos – atsakinga už ne maisto produktų ir paslaugų kontrolę.

2. Bendroji gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės instituto paskirtis ir sąlygų charakteristika

Visumos aplinkybių, dėl kurių gali kilti kreditoriaus civilinė atsakomybė, sutapimas dar nereiškia, kad asmuo bus pripažintas atsakingu ir privalės atlyginti padarytą žalą. Esant tam tikroms faktinio pobūdžio aplinkybėms, kuriomis įstatymo leidėjas įtvirtina civilinės atsakomybės netaikymą arba visišką ar dalinį atleidimą nuo jos, civilinė atsakomybė netaikoma ar nuo civilinės atsakomybės skolininkas yra atleidžiamas.

Ne išimtis yra ir gamintojo civilinės atsakomybės dėl netinkamos kokybės produkto ar paslauga padarytos žalos atveju. Nors šis deliktas yra griežtos atsakomybės, tačiau ir šiuo atveju atsakomybė nėra absoliuti – įstatyme taip pat nustatyti atvejai, kada gamintojas nuo jos atleidžiamas (LR CK 6.298 straipsnis). Derėtų pažymėti, kad Lietuvos teismams taikyti LR CK 6.298 straipsnyje numatytų gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygų iki šiol nėra tekę nė karto. ETT praktika taikant Direktyvos Nr. 85/374 7 straipsnyje numatytus gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindus taip pat nėra gausi, tačiau galime išskirti keletą bylų, kuriose buvo sprendžiamas gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės klausimas. Todėl analizuodami atskiras gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygas, atliksime ir šios sąlygos taikymui reikšmingos ETT praktikos analizę.

LR CK 6.298 straipsnis reglamentuoja, kad gamintojas gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės dėl netinkamos kokybės produktu padarytos žalos, jeigu:

- a) ne jis išleido produktą į apyvartą – turi būti paneigta gamintojo prezumpcija, numatyta asmeniui, kurio vardu, prekės ženklu ar kitu žymeniu pažymėtas produktas ar paslauga. Ši sąlyga aktuali tais atvejais, kai gali būti suklastotas ar neteisėtai pavartotas gamintojo vardas, prekės ženklas ir pan. Šiuolaikiniame verslo pasaulyje tai yra svarbi ir aktuali aleidimo nuo atsakomybės sąlyga, nes suklastotos produkcijos mastai yra itin dideli: 2010 m. vien tik Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo 2-osios valdybos pareigūnai iš neteisėtos apyvartos išėmė daugiau kaip 20 tūkstančių vienetų svetimu prekės ženklu žymėtų kvėpalų, drabužių, vaistų, laikrodžių bei kitų lengvosios pramonės gaminių²². Mastai visos ES teritorijoje, be abejo, yra dar didesni. Gamintojas negali būti atsakingas už ne jo pagaminto (importuoto) produkto padarytą žalą, nepaisant to, kad pats produktas yra pažymėtas jo prekės ženklu. Tuo pat metu ši gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlyga skatina gamintoją siekti, kad jo produkcija būtų tinkamai inventorizuota – turi būti užtikrinta galimybė atskirti, ar gamintojas produktą išleido į apyvartą;
- b) atsižvelgiant į aplinkybes, yra pagrindas manyti, kad produktas išleidimo į apyvartą metu nebuvo netinkamos kokybės arba kad kokybė pablogėjo vėliau, t. y. gamintojas neatsako už produkto pablogėjimą, kai jį sukelia tretieji asmenys (prekybininkai, vartotojai ir pan.). Šiuo atveju atsakomybė už padarytą žalą

22 Publikacija IQ [interaktyvus]. *The Economist*. 2011 02 26 [žiūrėta 2011-04-01]. <<http://iq.lt/titulinis/klastos-tes-parduotuveje-%E2%80%93-ne-isimtis/>>.

- tektų kitam skolininkui, kurio veiksmai (neveikimas) ir tapo žalos priežastimi. Kartu tai iškelia naują klausimą – kokios civilinės atsakomybės kilimo sąlygos turėtų būti taikomos tokiam asmeniui? Pavyzdžiui, jeigu už žalą yra atsakingas prekybininkas, kuris netinkamai sandėliavo produkciją. Ar jam bus taikomos griežtos atsakomybės sąlygos, ar bendrosios civilinės atsakomybės kilimo sąlygos, jeigu gamintojas yra žinomas (produktas pagamintas Lietuvos Respublikoje) ir atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės minėtu pagrindu (kokybės pablogėjimą nulėmė tretieji asmenys)? LR CK 6.292 straipsnyje įtvirtinta gamintojo ir paslaugų teikėjo atsakomybė kaip atsakingo už žalą asmens prekybininko tokiu atveju nenurodo. Iš to galima daryti išvadą, kad jis turės atsakyti bendraisiais civilinės atsakomybės pagrindais, t. y. įrodžius kaltę, žalą, priežastinį ryšį ir neteisėtus veiksmus. Toks reglamentavimas leidžia pagrįstai abejojti, ar yra tinkamai užtikrinamas nukentėjusio asmens (vartotojo) teisių gynimas;
- c) produktas nebuvo pagamintas turint tikslą jį parduoti, išnuomoti ar kitaip paskirstyti verslo tikslais arba nebuvo pagamintas ar paskirstytas gamintojo ūkinės veiklos metu – tai gali būti bandomasis gaminys ir pan. ar gaminys, sukurtas savo buitiniams poreikiams tenkinti. Esminis kriterijus šiai atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygai – gamintojo valios nebuvimas produktą išleisti į rinką. Ar tai būtų naujų technologijų vis dar bandomas mobilusis telefonas, ar iš sode surinktų obuolių derliaus ūkininkų savo reikmėm išspaustos sultys – tokio produkto gamintojas yra atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės remiantis tuo, kad gaminys nebuvo pagamintas turint tikslą jį parduoti ar paskirstyti gamintojo ūkinės veiklos metu;
 - d) produkto kokybę pablogėjo dėl atitinkamų valstybės institucijų nustatytų privalomų taisyklių laikymosi – tuo įrodoma aplinkybė, kad žala atsiradusi dėl valstybės veiksmų, kuriuos subjektas privalo vykdyti, bet negali jų ginčyti. Tik privalomų imperatyvų (ne savanoriškų) laikymasis yra atleidimo nuo atsakomybės pagrindas. Atleidus gamintoją nuo civilinės atsakomybės šiuo pagrindu, kyla pagrįstas klausimas: ar tokiu atveju už žalą turi atsakyti atitinkama valstybės institucija, kuri ir nustatė privalomas taisykles? Būtina turėti omenyje, kad šiuo atveju nukentėjusysis gali būti ne tik vartotojas, kuriam padaryta žala, bet ir pats verslo subjektas, jeigu būtų nustatyta, kad visa jo produkcijos partija turi būti atšaukta iš rinkos ir sunaikinta ar perdirbta, nes pripažinta nesaugia būtent dėl atitinkamų valstybės institucijų nustatytų privalomų taisyklių laikymosi. Tokiu atveju žala gali būti itin didelė, atsižvelgiant į patį produktą ir jo platinimo geografinį mastą. Šis klausimas reikalautų atskiros išsamesnės teisinės analizės, tačiau, mūsų nuomone, šiuo atveju yra visos galimos sąlygos kilti valstybės (jos institucijų) deliktinei atsakomybei;
 - e) mokslo ir technikos žinių lygis produkto išleidimo į apyvartą metu nebuvo toks, kad leistų nustatyti netinkamą kokybę – turi būti remiamasi aukščiausiu ir objektyviu žinių lygiu, neapsiribojant konkrečiu pramonės sektoriumi, tačiau taip pat atsižvelgiama į žinių prieinamumo aspektą;

f) pagamintas produktas buvo įkomponuotas į kitą produktą ir žala atsirado dėl kito produkto konstrukcijos arba dėl viso produkto gamintojo pateiktų vartojimo taisyklių – tuo gamintojas paneigia priežastinį ryšį tarp jo pagamintos produkto dalies ir nuostolių. Taigi gamintojo pagaminto produkto dalis turi būti kokybiška, o žalos priežastimi turi būti laikomas kito produkto konstrukcinis ypatumas ar ypatingos tinkamos produkto dalies vartojimo sąlygos apskritai. Derėtų pažymėti, kad ši sąlyga nereiškia, kad ir kitų produkto dalių gamintojai yra atleidžiami nuo civilinės atsakomybės – nustatomos konkrečios produkto dalies gamintojo atsakomybės ribos, o kitų dalių gamintojų atsakomybės klausimas turi būti sprendžiamas atsižvelgiant į aplinkybių ir sąlygų visumą.

Įrodęs vieną iš šių aplinkybių, gamintojas paneigia priežastinį ryšį tarp jo pagaminto produkto (suteiktos paslaugos) nekokybiškumo ir padarytos žalos.

Šių atleidimo nuo civilinės atsakomybės atvejų praktinę reikšmę ir taikymo sąlygas geriausiai galima atskleisti analizuojant ETT praktiką.

Vienoje iš pirmųjų ETT pasiekusių bylų *Komisija v. Jungtinė Karalystė*²³ klausimas būtent ir kilo dėl Direktyvos 85/374/EEB 7 straipsnyje nurodyto gamintojo atleidimo nuo atsakomybės pagrindo – kai gamintojas atleidžiamas nuo atsakomybės remiantis tuo metu esančiu mokslo ir technikos lygiu. ETT nurodė, kad nors gamintojas turi įrodyti, kad mokslinių ir techninių žinių lygis, įskaitant moderniausių tokių žinių lygį, be jokių pramonės sektorių apribojimų, nebuvo toks, kad galėjo būti nustatytas produkto nekokybiškumas, šios atitinkamos žinios turi būti prieinamos gamintojui, kai atitinkamas produktas buvo išleistas į apyvartą. Į tai dėmesį atkreipė ir generalinis advokatas Tesauras, savo nuomonėje išreiškęs požiūrį, kad žinių prieinamumas turi būti realus ir įmanomas, nes, pavyzdžiui, iš Jungtinėse Amerikos Valstijose veikiančio gamintojo negalima reikalauti, kad jis būtų susipažinęs su vien kinų kalba leidžiamame mokslo žurnale paskelbtu straipsniu, atskleidžiančiu galimą tam tikro produkto riziką²⁴. Taigi, nors ETT ir nurodė, kad turi būti atsižvelgiama į aukščiausių mokslinių žinių lygį, tačiau paliktas ir vertinimo kriterijus teismams – žinių prieinamumas. Jis kiekvienu atveju turi būti vertinamas individualiai atsižvelgiant į faktines aplinkybes. Pažymėtina, kad ši išimtis dėl atsakomybės kilimo dažnai yra vadinama viena iš pagrindinių nuostatų, išlaikanti griežtos atsakomybės, nustatytos pagal Direktyvą Nr. 85/374, ir gamintojų interesų pusiausvyrą²⁵. Dėl šios nuostatos gamintojai iš esmės pritaria Direktyvos nuostatoms. Nepaisant kylančių diskusijų dėl šio atleidimo nuo atsakomybės pagrindo pagrįstumo ir teisingumo, pokyčiai šioje Direktyvos dalyje yra itin mažai tikėtini, atsižvelgiant į gamintojo interesus ir principą, kad nors atsakoma griežtos civilinės atsakomybės sąlygomis (t. y. be kaltės), tačiau negali būti atsakoma už riziką, apie kurią žinoti nebuvo objektyvių galimybių.

23 European Court of Justice, Case C-300/95 *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [1997] I-2649.

24 Opinion of General Advocate Tesauras. Case – 300/95 *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [1997] I-2649.

25 Fairgrieve, D., *supra* note 4, p. 191.

Analizuojamu klausimu dėl gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės remiantis pagrindais, kad ne gamintojas išleido produktą į rinką ir kad produktas buvo sukurtas neturint tikslo jį parduoti, aktuali kita Europos Teisingumo Teismo nagrinėta byla – *Veedfald*²⁶, kurioje Danijos teismas kreipėsi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Danijos teismo nagrinėta byla buvo susijusi su produktų nekokybiškumu – besiruošiant inksto persodinimo operacijai, iš donoro išimtas inkstas buvo apipurkštas perfuziniu skysčiu. Paaikškėjo, kad skystis yra netinkamos kokybės ir jo paveiktas inkstas tapo nebetinkamas transplantacijai. Pats skystis buvo pagamintas kitos lignoninės, taip pat priklausiančios atsakovui, laboratorijoje. Pirmosios instancijos teismas Danijoje atmetė nukentėjusiojo asmens reikalavimą atlyginti žalą, remdamasis atsakovo (lignoninės) teiginiu, jog ne ji patiekė produktą į rinką, taip pat produktas nebuvo skirtas gauti ekonominę naudą, nes abi lignoninės yra išlaikomos iš visuomenės lėšų. Atsakydamas į Danijos teismo užduotus klausimus, ETT pateikė tokį paaiškinimą: šiuo atveju sąvoka „išleidimas į rinką“ reiškia momentą, kai produktas yra panaudotas teikiant specifinę medicinos paslaugą, kuri susideda iš žmogaus organo transplantavimo, ir kai žala padaroma organui kaip prieš tai buvusio gydymo rezultatas; Direktyvoje numatytas atleidimo pagrindas dėl to, kad gaminys nebuvo pagamintas turint tikslą jį parduoti, nėra taikomas specifinės medicinos paslaugos, už kurią visiškai yra apmokama iš visuomeninių lėšų ir iš paciento nėra reikalaujama papildomų mokesčių, atveju; pagal Direktyvos Nr. 85/374 9 straipsnį šalims narėms paliekama teisė spręsti dėl neturtinės žalos atlyginimo, tačiau nepalieikama galimybės apriboti turtinės žalos, kylančios dėl mirties ar sveikatos sužalojimo, ar dėl žalos turtui, būdų; šalių narių teismams yra paliekama teisė nuspręsti, pagal kurią Direktyvos Nr. 85/374 9 straipsnio punktą (a ar b) žala turi būti kategorizuojama. Tačiau teismams taip pat yra paliekama teisė atsakyti priteisti bet kokią žalą, jeigu padaryta žala nepapuoia į šios direktyvos reglamentavimo sritį.

Teismas savo sprendime taip pat pateikė išaiškinimus dėl Direktyvos Nr. 85/374 7 a) punkto nuostatos, atleidžiančios gamintoją nuo atsakomybės tais atvejais, kai ne jis išleido gaminį į apyvartą. Teismas konstatavo, jog ši nuostata yra skirta tiems atvejams, kai gaminio atsiradimą rinkoje inspiravo kitas asmuo, o ne gamintojas, taip pat atvejus, kai produktas nėra išleistas į rinką, jo gamybos procesas nėra baigtas ir jis naudojamas asmeniniams poreikiams tenkinti. Todėl atvejai, kai produktas yra naudojamas teikiant paslaugas, nors jis ir nėra pardavinėjamas rinkoje, nepatenka į Direktyvos 7 a) punkto išimtis ir yra laikoma, jog produktas yra patiektas į rinką. Taigi, produkto patiekimas į rinką turi būti suprantamas ir aiškinamas platesne prasme, negu tradiciškai suvokiamas produkto pardavimas rinkoje. Į šią sąvoką patenka ir atvejai, kai pats produktas nėra pardavinėjamas kaip atskiras objektas, o yra paslaugos dalis. Mūsų nuomone, tai yra pagrįstas traktavimas, eliminuojantis skirtingą iš esmės vienodų situacijų teisinį reguliavimą žalos atlyginimo klausimuose, užtikrinant tiek tinkamą nukentėjusios šalies teisių gynimą, tiek ir atitinkamas pareigas bei jų nesilaikymo pasekmes tokį produktą gamintiems subjektams²⁷.

26 European Court of Justice, Case C-203/99 *Henning Veedfald v. Århus Amtskommune* [2001] I-3569.

27 Pvz., tokios pačios cheminės sandaros perfuzinis skystis gaminamas ir lignoninės, kuri jį ir naudoja savo veikloje, ir kitos kompanijos, kuri lignoninei tokį skystį parduoda, – dėl žalos, padarytos naudojant tokį skystį, atlyginimo abiem atvejais bus remiamasi Direktyvoje Nr. 85/374 įtvirtintomis nuostatomis.

Nagrinėdamas klausimą dėl galimybės atleisti gamintoją nuo atsakomybės remiantis Direktyvos Nr. 85/374 7 c) punkto nuostatomis, numatančiomis, kad gaminys nebuvo sukurtas turint tikslą jį parduoti ir kad jis nebuvo pagamintas verslo tikslais, nes medicinos paslaugos Danijoje yra dengiamos iš visuomeninių lėšų. Teismas konstatavo, jog medicinos paslaugų teikimas nėra labdaringa veikla ir paslauga yra atlygintina, nes už ją mokama mokesčių mokėtojų pinigais, taigi ir produktas buvo pagamintas nors ir netiesiogiai, bet gaunant už tai atlygį, todėl šiuo atveju negali būti taikomas argumentas, jog produktas platinamas neužsiimant verslu. Taigi toks sąlygos traktavimas parodo, kad neturi būti apsiribojama formaliai suprantamu „verslo tikslų“ ar pelno siekimu. Vien tas faktas, kad produktas yra įsigyjamas atlygintinai, neatsižvelgiant į jo atlygintinumo (t. y. apmokėjimo už jį) formą ir būdą, yra pakankamas įrodymas, kad produktas buvo sukurtas ir pagamintas verslo tikslais.

Šis ETT išaiškinimas leidžia daryti išvadą, kad Direktyvos Nr. 85/374 nuostatos turi būti aiškinamos atsižvelgiant į jos tikslus ir siekius, o ne tik į formaliai įtvirtintas nuostatas. Mūsų nuomone, toks traktavimas atitinka ir vartotojų teisių interesus ir apsaugą, neleidžiant gamintojams piktnaudžiauti šiomis atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygomis, siaurai aiškinant tiek „išleidimo į rinką“, tiek „verslo tikslų“ sąvokų prasmę.

*O'Byrne*²⁸ byloje ETT vėl iškilo klausimas dėl „išleidimo į apyvartą“ momento nustatymo pagal Direktyvos 7 straipsnį. Nagrinėjamoje byloje ieškovas teigė, kad žala jam buvo padaryta nekokybiška vakcina, kurią pagamino Prancūzijos bendrovė, tačiau Anglijoje pardavė kita bendrovė, kuri buvo produkto gamintojos (Prancūzijos bendrovės) antrinė įmonė. Ieškinys iš pradžių buvo pateiktas Anglijos bendrovei, klaidingai manant, kad ji yra produkto gamintoja, o paaiškėjus faktui, kad tikrasis gamintojas yra Prancūzijos bendrovė, jau buvo suėjęs 10 metų ieškinio senaties terminas pagal Direktyvos 11 straipsnį. Teismas, išnagrinęs prejudicinį prašymą, nusprendė, jog sąvoka „išleidimas į apyvartą“ turi būti aiškinama taip: gaminys turi būti laikomas išleistu į apyvartą, kai baigiasi gamintojo įgyvendinamas gamybos procesas ir prasideda gaminio siūlymo visuomenei naudoti ar vartoti procesas. Taip pat teismas konstatavo, kad iš esmės nėra svarbu, ar gaminys yra tiesiogiai parduodamas vartotojui, ar tai yra daroma per tam tikrą prekybą tinklą, tačiau ši nuostata turi būti tikslinama, kai viena iš platinimo grandinės sričių yra gamintojui priklausanti ar kitaip itin glaudžiai su gamintoju susijusi bendrovė, t. y. kaip ši bendrovė dalyvauja gaminio gamybos ir platinimo procese. Šio įvertinimo pareiga tenka nacionaliniams teismams – jie turi nustatyti, ar, atsižvelgiant į faktines aplinkybes ir situaciją, ryšiai tarp gamintojo ir kito subjekto yra pakankamai glaudūs, kad būtų galima teigti, jog gamintojo sąvoka pagal Direktyvos 7 ir 11 straipsnius prasmę taip pat apima ir subjektą, kuriam perduotas gaminys, ir taip nustatyti išleidimo į rinką momentą. Teismas atsakė ir į klausimą dėl klaidos pareiškiant ieškinį netinkamam atsakovui, manant, kad būtent jis yra produkto gamintojas, ir galimybės nacionaliniams teismams pakeisti netinkamą atsakovą tinkamu. ETT nusprendė, jog iš esmės tokias sąlygas turi nustatyti nacionalinė teisė. Toks ETT išaiškinimas dėl nacionalinių

28 European Court of Justice, Case C-127/04 *Declan O'Byrne v. Sanofi Pasteur MSD Ltd, formerly Aventis Pasteur MSD Ltd, Sanofi Pasteur SA, formerly Aventis Pasteur SA*, [2006] I-1313.

teismų diskrecijos pakeisti netinkamą šalį tinkama praėjus 10 metų terminui vertintinas kaip nedidinantis Direktyva Nr. 85/374 siekiamo vienodumo²⁹. ETT taip pat pabrėžė, kad nacionalinis teismas, nagrinėjantis konkretų ginčą, taikydamas pakeitimo sąlygas privalo užtikrinti, jog būtų laikomasi Direktyvos Nr. 85/374 1 ir 3 straipsnių nustatytų asmenų srities ribų. Įdomu, kad bylos dėl žalos nekokybiškais medicininės paskirties prekėmis yra gana dažnos Jungtinės Karalystės praktikoje, tačiau literatūroje išsakoma nuomonė, kad Direktyvai Nr. 85/374 nepavyko prisidėti prie paprastesnio ir greito tokių klausimų nagrinėjimo ir žalos atlyginimo³⁰. Pagrindiniais trūkumais nurodoma tai, kad įrodinėjimo ir tyrimų išlaidos yra ganėtinai didelės, o dėl tokios žalos sveikatai specifinės (žala pasireiškia praėjus daugeliui metų nuo produkto išleidimo į rinką – suvartojimo) itin sunku nustatyti, ar tikrai buvo ryšys tarp medicininio produkto ir pasireiškusių žalos, ar tikrai yra ryšys tarp kilusios žalos ir produkto nekokybiškumo? C. Turner ir S. Hodge'as taip pat pažymi, kad Direktyvoje nustatytas 10 metų nuo produkto išleidimo į apyvartą ieškinio pateikimo terminas neprisideda prie tokių nukentėjusių asmenų teisių gynimo. Mūsų nuomone, šiuo atveju būtent klausimas dėl produkto nekokybiškumo ir yra esminis. Žmogaus organizmas yra itin sudėtinga sistema, ir toks produktas, kuris vienam asmeniui gali sukelti žalą, kitam asmeniui jokios neigiamos įtakos neturės. Taip pat atsižvelgiant į faktą, kad žala dažniausiai atsiranda po daugelio metų, iškyla klausimas, ar tikrai produktas buvo žalos priežastis, ar prie žalos atsiradimo neprisidėjo kitos priežastys, pvavyzdžiui, netinkama mityba, aplinkos užterštumas, genai ir pan.? Esant tokioms komplikuotoms įrodinėjimo galimybėms, be abejo, yra sudėtinga įrodyti produkto nekokybiškumą ir priežastinį ryšį tarp jo ir žalos, tačiau geresnio varianto negu Direktyvoje Nr. 85/374 numatytas atsakomybės be kaltės principas šiuo atveju vargu ar galima surasti. Be to, dar labiau susiaurinus reikalaujamus įrodyti atsakomybės dėl netinkamos kokybės produkto kilimo pagrindus, būtų sudarytos galimybės piktnaudžiauti savo teisėmis ir iškiltų klausimas, kokios yra atsakomybės ribos ir ar jos tokiu atveju iš viso egzistuoja?

Įstatymai gali numatyti kitas paslaugų teikėjo atleidimo nuo atsakomybės sąlygas, negu numatyta 6.298 straipsnyje. Pažymėtina, kad tai yra padaryta Produktų saugos įstatymo 24 straipsnyje, kur, be kitų sąlygų, numatyti ir tokie atvejai, kai produktas³¹ tapo pavojingas vėliau dėl trečiojo asmens veiksmų netinkamai (neatsargiai) gabenant ar saugant (sandėliuojant) produktą ar kitų nuo gamintojo, platintojo ar paslaugos teikėjo valios nepriklausančių priežasčių – šiuo atveju atsakomybė tektų už žalą atsakingam asmeniui, ar tai būtų vežėjas, nesilaikęs krovinio vežimo reikalavimų, ar sandėlininkas, nepasirūpinęs tinkamu produkto sandėliavimu. Taip pat atleidžiama nuo atsakomybės, jeigu pavojingas produkto savybes nulėmė nenugalima jėga.

Įrodinėjimo našta, siekiant pasiremti šiais pagrindais (ar vienu iš jų) tenka gamintojui. Kadangi tai yra išimtis iš gamintojo atsakomybės be kaltės režimo, tai šių pagrindų

29 Arnold and Porter (UK) LLP. Recent developments in European Product liability. Product liability 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.iclg.co.uk/index.php?area=4&kh_publications_id=82>.

30 Turner, C.; Hodge, S. *Unlocking torts*. London: Hodder Arnold, 2007, p. 386.

31 Šiuo atveju būtina prisiminti, kad sąvoka „produktas“ pagal Produktų saugos įstatymą apibrėžiama kaip gaminy s arba paslauga (2 str. 1 d.), taigi šiuo atveju sąvoka turėtų būti suvokiama ir kaip „paslauga“.

apimtis negali būti aiškinama plečiamai. Jeigu nukentėjęs ar turintis teisę reikalauti žalos atlyginimo asmuo dėl savo kaltės prisidėjo prie žalos atsiradimo ar padidėjimo, žalos atlyginimo dydis gali būti sumažintas arba žala apskritai gali būti neatlyginama atsižvelgiant į visas bylos aplinkybes, nors žala ir atsiradusi dėl netinkamos kokybės produkto (LR CK 6.297 straipsnis). Nukentėjusiojo kaltė gali pasireikšti prekės naudojimu ne pagal paskirtį, jos instrukcijos nesilaikymu ir pan. Minėtame straipsnyje nedetalizuojamas nukentėjusio asmens kaltės laipsnis – ar turimas omenyje tik didelis neatsargumas, ar ir paprastas neatsargumas? Atsižvelgiant į tai, jog šiuo atveju kalbama apie griežtos atsakomybės atvejus (t. y. atsakomybę be kaltės), kurių vienas iš tikslų ir yra silpnesnės šalies apsauga, reikšmingas yra tik nukentėjusio asmens didelis neatsargumas.

Gamintojo atsakomybė nemažinama, jeigu žala atsirado ir dėl netinkamos produkto kokybės, ir dėl trečiojo asmens veiksmų ar neveikimo (LR CK 6.298 straipsnio 2 dalis), t. y. nors dėl žalos atsiradimo kalti yra du subjektai (gamintojas ir trečiasis asmuo), tačiau gamintojo atsakomybė nėra mažinama, nes šiuo atveju kalbame apie specialiojo delikto atvejį, t. y. gamintojo atsakomybę atsiranda be kaltės. Tačiau gamintojas, atlyginęs žalą, tokiais atvejais turi teisę reikšti kaltiems tretiesiems asmenims ieškinį regresu tvarka (LR CK 6.280 str.)³². Jeigu žala atsirado dėl kelių asmenų (pvz., netinkamos kokybės produkto gamintojo ir asmens, įkomponavusio šį produktą į kitą daiktą) veiksmų, šie asmenys atsako solidariai (LR CK 6.296 str.). Šiuolaikiniame versle yra įprasta, kad viena įmonė specializuojasi tam tikros gaminio dalies gamyboje, kita dar vienos, o trečioji jas sukonstruoja į vieną produktą – tokiais atvejais gali būti itin sudėtinga nustatyti, kurios gaminio dalies (detalės) trūkumai lėmė žalą, todėl, saugant vartotojų interesus, nustatyta gamintojų solidarioji atsakomybė. Ši taisyklė taikoma ir kai prekę į Lietuvą importavo keli importuotojai³³.

Aktualios šiuo aspektu problemos buvo sprendžiamos Komisijos Antroje ataskaitoje³⁴ dėl Direktyvos 85/374/EEB taikymo. Šioje ataskaitoje buvo atkreiptas dėmesys į „rinkos dalies atsakomybės“ (angl. *market share liability*) problemą – atvejus, kai sudėtinga nustatyti gamintoją, nes produktą gamina keli gamintojai. Esant tokiai situacijai už žalą būtų atsakingi visi asmenys, gaminantys tokius produktus. Šiuos atvejus būtų galima vadinti gamintojo *daliniu atleidimu nuo civilinės atsakomybės*, nes tikrasis už žalą atsakingas asmuo (produkto gamintojas) yra iš dalies atleidžiamas nuo visiškos civilinės atsakomybės dėl visiško žalos atlyginimo ir ši žala yra padalijama kitiems verslo srityje veikiantiems subjektams. Atsižvelgiant į pareikštas nuomones, ataskaitoje prieita prie išvados, kad atsakomybė turi būti grindžiama principu, kad žalą atlygina kaltas asmuo (individuali atsakomybė), o įtraukus „rinkos dalies atsakomybę“ ši koncepcija būtų panaikinta ir už žalą turėtų atsakyti taip pat ir dėl jos nekalti asmenys. Tai sukeltų didelių problemų norint apdrausti savo civilinę atsakomybę nuo tokių grėsmių, nes įvertinti kylančios rizikos praktiškai būtų neįmanoma. Atsižvelgiant ir į tai, jog Direktyvoje

32 Mikelėnas, V., *supra* note 19, p. 409.

33 *Ibid.*, p. 408.

34 Second Commission Report of 31 January 2001 on the application of directive 85/374 on Liability for Defective Products. COM (2000) 893 final [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2000/com2000_0893en01.pdf Prisijungta 2011 03 13>.

85/374/EEB numatytos plačios gamintojo, importuotojo sąvokos, taip pat įtvirtinti solidariosios atsakomybės atvejai, nukentėjusiajam asmeniui yra plačios galimybės gauti žalos atlyginimą. Todėl nutarta, kad „rinkos dalies atsakomybės“ koncepcija šiuo metu nepasiteisintų ir į Direktyvos 85/374/EEB nuostatas neturi būti įtraukiami.

Kitas klausimas, keliantis ne mažiau problemų, diskutuojant apie gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindus, tai „besivystanti rizika“ (angl. *development risks*) – tai yra rizika, kuri šiuo metu, atsižvelgiant į aukščiausią žinomą mokslinio išsivystymo laipsnį, nėra žinoma, tačiau ateityje išaiškėja jos pavojingumas. Įrodžius, kad gamintojas, atsižvelgiant į aukščiausią tuo metu žinomą mokslo laipsnį, negalėjo nustatyti, kad jo produktas yra nekokybiškas, jis atleidžiamas nuo tuo produktu padarytos žalos atlyginimo. Komisija nagrinėjo klausimą, ar ši nuostata yra pagrįsta ir koks yra jos praktinis įgyvendinimas. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys, kad šalyse narėse yra įtvirtintas skirtingas šio principo taikymas – vienur jis netaikomas tam tikruose pramonės sektoriuose (pvz., Ispanijoje jis netaikomas maisto ir vaistų pramonėje), kitur jokių išimčių nedaroma (pvz., Lietuvoje). Tačiau atsižvelgiant į tai, kad yra labai mažai oficialių duomenų, kuriais remiantis galima spręsti, kokį poveikį padarytų šios sąlygos panaikinimas, jokių konkrečių sprendimų priimta nebuvo, tačiau išskirtos pramonės sritys, kurios laikytinos jautriausiomis šios sąlygos panaikinimui – vaistų, chemijos, genetiškai modifikuotų organizmų ir maisto pramonės.

Literatūroje vyrauja įvairios nuomonės dėl Direktyvoje Nr. 85/374 įtvirtintų nuostatų. Galima sutikti su pozicija, kad Direktyva nepagrįstai visų produktų atvejais įtvirtino griežtos atsakomybės principą³⁵. Tačiau reikia pripažinti, kad Direktyvos Nr. 85/374 priėmimas turėjo teigiamą įtaką tiek vartotojų teisių apsaugai bei tolesnei jų plėtrai, tiek verslo subjektams, kurie, tinkamai įvertinę jiems kylančią riziką ir prisiimamą atsakomybę, galėjo imtis tinkamų veiksnių jai suvaldyti. Kartu buvo išvengta produktų atsakomybės (angl. *product liability*) instituto vystymosi JAV pavyzdžiu, ko bijojo dauguma vyriausybių ir verslo subjektų³⁶. Mūsų nuomone, svarbus aspektas, jog buvo įtvirtinta ir per visus Direktyvos Nr. 85/374 galiojimo metus nepanaikinta viena iš nemažai diskusijų keliančių gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės sąlygų – „besivystančios rizikos“ (angl. *development risks*). Šis atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas verslo subjektams leidžia ir toliau aktyviai dalyvauti technologinės pažangos procese.

Taip pat reikėtų pabrėžti, kad ETT gana griežtai vertino tai, kaip šalys narės įgyvendino Direktyvą Nr. 85/374. Tą galima pastebėti ir byloje *Komisija v. Prancūzijos Respublika*³⁷, kurioje Teismas konstatavo, jog Prancūzijos Respublika pažeidė savo įsipareigojimus pagal Direktyvos 9 (b), 3(3) ir 7 straipsnius, nes nustatė mažesnę nei 500 eurų atlyginamų nuostolių dydį, numatė, kad tiekėjas atsako tais pačiais pagrindais kaip ir gamintojas, bei įtvirtino, kad gamintojas turi įrodyti ėmėsis visų tinkamų priemonių

35 Busnelli, F. D., *supra* note 9, p. 380.

36 Fairgrieve, D., *supra* note 4, p. 207. Turimas omenyje itin didelių sumų nukentėjusiajam priskyrimas, kai vadovaujamas daugiau ne kompensacine civilinės atsakomybės funkcija, bet kaltojo asmens nubaudimo principu, patį nubaudimą išreiškiant nukentėjusiajam priteistais pinigais.

37 European Court of Justice, Case C-52/00, *Commission of the European Communities v. French Republic* [2002] I-3827.

siekdamas išvengti netinkamos kokybės produkto sukeltų pasekmių, ir tik tokiu atveju jis galėtų būti atleistas nuo atsakomybės Direktyvos 7 straipsnio d) ir e) punktų pagrindu.

Žalos, padarytos netinkamos kokybės produktu ar paslauga, institutas atspindi ir įstatymo leidėjo siekį pasiekti kompromisą tarp adekvataus vartotojų teisių gynimo ir verslo subjektų (gamintojų, paslaugų teikėjų) interesų. Akivaizdu, kad vartotojas yra silpnesnė santykių šalis ir, įtvirtinus gamintojo (paslaugų teikėjo) griežtos atsakomybės principą, nustačius produktų saugos ir kitus reikalavimus, jam yra suteikiama platesnė teisių apsauga. Visa tai sudaro palankias sąlygas tinkamiau ginti vartotojo pažeistas teises, užtikrinti aukštesnę, saugesnę gyvenimo lygį. Tačiau gamintojui ir paslaugų teikėjui nebuvo uždėta nepagrįstai didelė ir sunkiai įvertinama atsakomybė, numatant konkrečius atvejus, kada jis gali būti atleidžiamas nuo civilinės atsakomybės taikymo. Nors dauguma atleidimo pagrindų yra išvesti iš versle pasitaikančių situacijų vadovaujantis grynai loginiu mąstymu (pvz., ne gamintojas išleido produktą į apyvartą; kokybė pablogėjo dėl imperatyvių valstybės institucijų nurodymų laikymosi), itin svarbus ir inovatyvus bei šiuo metu egzistuojančią atleidimo nuo atsakomybės situaciją atitinkantis pagrindas yra vadovavimasis nepakankamu moksliniu ir techniniu žinių lygiu produkto išleidimo į apyvartą metu. Nors ir yra nustatyti griežti reikalavimai, kada šiuo pagrindu gali būti vadovaujama, tačiau verslo subjektui suteikiama galimybė drąsiau ir aktyviau investuoti į naujų technologijų, naujų produktų kūrimą. Visa tai skatina ir mokslinę pažangą. Ši nuostata sumažina gamintojo teisinį netikrumą dėl galimai jam tenkančios atsakomybės ir suteikia pakankamai aiškų suvokimą, kokį produkto saugumo lygį produktas turi pasiekti, kad gamintojas būtų atleistas nuo civilinės atsakomybės³⁸. Galimybė vadovautis šia nuostata svarbi ir Lietuvos gamintojams, kurie, siekdami įsitvirtinti dar palyginti neseniai atsivėrusioje pasaulio rinkoje, kuria įvairius produktus, pavyzdžiui, lazerinės technologijos, vaistiniai preparatai ir kt. Šios atleidimo nuo atsakomybės sąlygos nebuvimas gerokai apsunkintų tokias pastangas.

Priežasčių, kodėl gamintojo civilinė atsakomybė nėra suabsoliutinama, galima rasti ne vieną:

- 1) gamintojui išlieka galimybė būti atleistam nuo civilinės atsakomybės, kai žalos priežastis yra ne jo, o kito asmens kalti veiksmai;
- 2) žinodamas konkrečius atvejus, kada gali būti atleistas nuo civilinės atsakomybės, gamintojas gali realiai įvertinti jam tenkančią riziką ir kilsiančias pasekmes ir tiekdamas į rinką produktus, jeigu jie bus netinkamos kokybės;
- 3) atleidimo nuo civilinės atsakomybės galimybė mažina verslo sričių, kurios, nors ir reikalingos vartotojams, tačiau laikomos rizikingomis ir dėl to gali atrodyti nepatrauklios gamintojui, skaičių bei skatina verslą jų nesibaiminti.

38 Analysis of the economic impact of development risk as provided by Directive 85/374/EEC on liability for defective products. Study for the European Commission [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/liability/2004-06-dev-risk-clause-study_en.pdf>.

Išvados

1. Žalos, padarytos netinkamos kokybės produktu ar paslauga, institutas civilinės atsakomybės sistemoje laikomas specialiuoju deliktu – taikomas atsakomybės be kaltės principas. Todėl vartotojui, siekiančiam adekvačiomis teisinėmis priemonėmis ginti savo pažeistas teises, pakanka įrodyti žalą, netinkamą produkto ar paslaugos kokybę ir priežastinį ryšį tarp jų. Atsižvelgiant į tai, jog vartotojas nagrinėjamuose žalos atlyginimo santykiuose laikomas silpnesne šalimi, toks reglamentavimas įstatymu laikomas atitinkančiu šių dienų realijas ir įtvirtinančiu realią galimybę vartotojui ginti savo pažeistas teises.

2. Gamintojo (paslaugos teikėjo) atsakomybė nėra absoliuti, įstatyme numatyti atvejai, kada gamintojas (paslaugos teikėjas) gali būti atleistas nuo atsakomybės – įrodžius vieną iš įstatyme numatytų sąlygų. Remiantis Europos Teisingumo Teismo praktika dėl gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės žalos, padarytos netinkamos kokybės produktu, galima teigti, jog atleidimo nuo atsakomybės pagrindų sąrašas, numatytas Direktyvoje Nr. 85/374, yra baigtinis, ir jį draudžiama aiškinti plečiamai.

3. Negalima remtis Direktyvoje Nr. 85/374 numatytu atleidimo nuo atsakomybės pagrindu dėl produkto pagaminimo neturint tikslo jo platinti, kai produktas yra naudojamas teikiant tam tikrą paslaugą ir nėra platinamas atskirai. Toks gaminyvis tiek laikomas produktu pagal Direktyvos Nr. 85/374 2 straipsnį.

4. „Mokslo žinių lygis“, kaip gamintojo atleidimo nuo civilinės atsakomybės pagrindas, yra vertinamojo pobūdžio kriterijus, todėl nors omenyje turimas aukščiausias žinių lygis, tačiau turi būti atsižvelgiama į atitinkamų žinių prieinamumą gamintojui, t. y. iš gamintojo nėra reikalaujama būti susipažinusiame su viso pasaulio mokslinė informacija, kuri jam gali būti neprieinama.

5. Išleidimo į apyvartą momentas reiškia, kad gaminyvis laikomas išleistu į apyvartą, kai baigiasi gamintojo įgyvendinamas procesas ir prasideda procesas, kai gaminyvis siūlomas visuomenei naudoti ar vartoti. Tačiau tais atvejais, kai viena iš platinimo grandžių yra gamintojui pavaldi bendrovė, *išleidimas į apyvartą* turi būti suprantamas kaip momentas, kai gaminyvis palieka susijusių įmonių kontrolės ribas.

6. Itin svarbus ir sveikintinas atleidimo nuo atsakomybės pagrindas yra vadovavimasis nepakankamu moksliniu ir techniniu žinių lygiu produkto išleidimo į apyvartą metu. Nors ir nustatyti griežti reikalavimai, kada šiuo pagrindu gali būti vadovaujama, tačiau tai leidžia verslo subjektui drąsiau ir aktyviau investuoti į naujų technologijų, naujų produktų kūrimą, taigi tuo pat metu skatinama ir mokslinė pažanga.

Literatūra

Analysis of the economic impact of development risk as provided by Directive 85/374/EEC on liability for defective products. Study for the European Commission [interaktyvus].

[žiūrėta 2011-04-01]. <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/files/goods/docs/liability/2004-06-dev-risk-clause-study_en.pdf>.

- Arnold and Porter (UK) LLP. Recent developments in European Product liability. Product liability 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.iclg.co.uk/index.php?area=4&kh_publications_id=82>.
- Busnelli, F. D. *Unification of tort law: strict liability*. The Hague, London, New York: Kluwer Law International, 2002.
- Directive 85/374/EEC on the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the member states concerning liability for defective products. *Official Journal*. 1985 L 210/29.
- European Court of Justice, Case C-127/04 *Declan O'Byrne v. Sanofi Pasteur MSD Ltd, formerly Aventis Pasteur MSD Ltd, Sanofi Pasteur SA, formerly Aventis Pasteur SA* [2006] I-1313.
- European Court of Justice, Case C-203/99 *Henning Veedfald v. Århus Amtskommune* [2001] I-3569.
- European Court of Justice, Case C-300/95 *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [1997] I-2649.
- European Court of Justice, Case C-52/00, *Commission of the European Communities v. French Republic* [2002] I-3827.
- Fairgrieve, D. Product liability in comparative perspective. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Konsoliduota Europos Bendrijos steigimo sutartis. *Valstybės žinios*. 2004, Nr. 2-2.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010-06-28 apžvalga Nr. AC-33-1. *Vartotojų teisių apsauga vartojimo sutartiniuose santykiuose: teisinio reguliavimo ir teismų praktikos apžvalga. Teismų praktika*. 2010, Nr. 33.
- Maksimaitis, M. *Užsienio teisės istorija*. Ant-rasis, pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Justitia, 2002.
- Mikelėnas, V. *Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai*. Vilnius: Justitia, 1995.
- Mikelėnas, V. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievo-lių teisė*. 1 tomas. Vilnius: Justitia, 2003.
- Norkūnas, A. Vartotojų teisių dėl žalos, padarytos nekokybiškais produktais, gynimo pokyčiai Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą. *Jurisprudencija*. 2006, 2(80): 73–79.
- Novikoviėnė, L. Theoretical and Practical Issues of Consumer's Conception. *Jurisprudencija*. 2010, 4(122).
- Opinion of General Advocate Tesouro. Case – 300/95 *Commission of the European Communities v. United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [1997] I-2649.
- Publikacija IQ. *The Economist*. [interaktyvus]. 2011 02 26 [žiūrėta 2011-04-01]. <<http://iq.lt/titulinis/klstotes-parduotuveje-%E2%80%93ne-isimtis/>>.
- Second Commission Report of 31 January 2001 on the application of directive 85/374 on Liability for Defective Products. COM (2000) 893 final [interaktyvus]. [žiūrėta 2011-04-01]. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2000/com2000_0893en01.pdf>.
- Spuhler, J. Liability and liability insurance: yesterday – today – tomorrow. [interaktyvus]. *Swiss Re*. 2001 [žiūrėta 2011-04-01]. <http://www.swissre.com/resources/78696680455c45f5b736bf80a45d76a0-Haftpf_und_Haftpf-Vers_en.pdf>.
- Turner, C.; Hodge, S. *Unlocking torts*. London: Hodder Arnold, 2007.

THE PRODUCER'S LIABILITY FOR DAMAGE CAUSED BY A DEFECTIVE PRODUCT: APPLICATION CONDITIONS AND SOME PROBLEMATIC ASPECTS OF DISMISSAL OF LIABILITY

Mantas Ulozas, Lina Novikoviėnė

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *The integration of the European Union's internal market, abundance and diversity of goods and services stimulate excellent opportunities for consumer choice growth. However, the risk of unsafe products, unfair trade practices and poor quality services can distort the freedom of consumer choice. Therefore, this article analyzes the specific areas of civil liability—the producer's liability for damage caused by inadequate quality products or services. The article explains the general conditions under which producers are liable for damage. These conditions are based by the author on the content disclosed in the laws of the European Union and the Republic of Lithuania.*

Basically the damage caused by a defective product or service is compensated for to the victims, however, the legal relationships involved in businesses (producers or service providers) are not only their mandatory responsibilities, but also can be the subject for dismissal from civil liability. Therefore, the authors analyze the variations of the fundamental conditions of the manufacturer's liability for the damage caused by the defective product, as well as the cases in which the producer is dismissed from the liability and the relationship between these conditions. The authors analyze the most discussion-provoking legal problems on the basis of the European Court of Justice practices. Although most of the dismissal cases derive from common business situations, according to purely logical reasoning, the authors state that it is important, innovative and corresponds to the real situation of the currently existing dismissal from liability, which is based on the lack of the scientific and technical knowledge at the moment when the product is put into circulation. The authors claim that this provision reduces the legal uncertainty of the producer concerning the potential liability of their own product, and gives a clear understanding of what security level of the product should be reached so that the producer would be dismissed from liability. The ability to follow this provision is also important for Lithuanian producers who have to position themselves in the global market that opened up for them relatively recently.

Keywords: *consumer, producer, damage compensation, civil liability.*

Mantas Ulozas, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros asistentas. Mokslinių tyrimų kryptys: civilinė teisė, civilinė atsakomybė, draudimo teisė.

Mantas Ulozas, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Civil and Commercial Law, Assistant. Research interests: Civil Law, civil liability, Insurance Law.

Lina Novikovienė, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Verslo teisės katedros docentė. Mokslinių tyrimų kryptys: vartotojų teisių apsauga, civilinė teisė, kriminalistika.

Lina Novikovienė, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Business Law, Associate Professor. Research interests: protection of consumer rights, Civil Law, criminal investigation.